

Ion VIANU

File din arhiva indiferenței

POLIROM
2021

© 2021 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: Tudor Jebeleanu

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

VIANU, ION

File din arhiva indiferenței / Ion Vianu. – Iași: Polirom, 2021

ISBN: 978-973-46-8755-8

821.135.1

Printed in ROMANIA

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
PARAMNEZII	7
Câțiva pași	9
Sincopa	16
Băneasa	29
Iona	33
Diavolul.....	37
Chiromanție	40
Lacul	49
Colecționarul de vinuri.....	53
Timpul.....	63
Djamil	67
Ceasul de peron.....	83
Mon enfant, ma sœur.....	97
Regele David dansează	108
Cutremur de umbre.....	117
Frenica.....	124
Socrate și Aspasia	128
NECREDINCIOSUL.....	149

Din biroul-batiscaf debarcam în fiecare seară punând piciorul pe caldarâmul Străzii Mari (străbătând orașul care se pregătea de culcare, cu modestele burgheze plimbându-și cățelușii), pentru a cina, ca orice scafandru cinstit, în familie.

...viața se scurgea în acest fel. Timpul meu se împărțea între coborârile în Maelstrom din care mă întorceam tăcut, prea sumbru, și serile, nopțile, duminicile, momente când mă opream, dar rămâneam cu gândul *acolo*. Vremea trecea fantastic de repede. Săptămâna începea, firesc, luni dimineață; se sfârșea în seara aceleiași zile, de vreme ce, închizând ochii și reținându-mi răsuflarea, aveam impresia că era deja vineri seara.

În timpul ăsta, aproape nesfârșit de lung (nu mi-am imaginat niciodată că ar putea fi altfel decât etern și am rămas uimit când, datorită fericitei intervenții a crizei cardiace, m-am oprit așa cum te trezești din somn după o noapte plină de vise) – în timpul ăsta erau perioade privilegiate: atunci când plecam în vacanță.

Nu puteam concepe că aș fi putut petrece vacanțele acolo unde locuiam, pe malul Lacului unde milioane de oameni ar fi fost fericiți a adăsta și, în fiecare an, mulți veneau să-și piardă vremea (cum cred orientalii, singura ocupație demnă de un om liber). Locul acela, merit fericirii, devenise pentru mine simbolul însuși al scufundării.

Marinarii nu-și fac niciodată casă cu vedere la mare. Viticultorilor nu le place să le dea ferestrele spre vie. Pentru mine tot locul acela, cu lac cu tot, cu lumina-i castă, tristă, vibrantă, era ca un ocean pentru navigatori, o vie încărcată de roade pentru podgoreni. Un chip prea viu al muncii.

Iarna, pe malul lacului, păsările se înmulțeau. Între bărcile ce iernau, acoperite de huse pentru a împiedica spârcurile pescărușilor și valurile ridicate de micile furtuni locale, straturile de zăpadă, când se întâmpla din cerul negru („negru ce, precum

se știe, e albastru“) să ningă, se adunau o mulțime de zburătoare: cu picioroange sau fără, moțate sau numai cu un puf cenușiu de monahie, stropite cu pete de verde, oranj sau violet, cu expresii umane: vanitoase, mic-burgheze, cercetătoare, stupide câteodată, alteori secretând ca o lacrimă o lucire de nebănuită ironie din ochiul mic. Dacă tot își părăsiseră nordicele sălașe, cum se făcea că nu împinseseră îndrăzneala mai departe, până-n delta Nilului, cum văzusem, copil, berzele într-o carte și apoi de-adevăratelea, în dreptul insulei elefantine, la Assuan? – preferaseră slaba adiere sudică de aici, poate din comoditate, primejdiilor, totuși suportabile, ale unei croaziere peste Mediterana. O iarnă mediocră pentru păsări mediocre.

Tot așa, nedând socoteală nimănui – decât acelui stăpân tiran care-mi eram mie –, lăsam pentru o săptămână, două ustensilele în port și plecam, urmând un proiect ale cărui legi nu îmi erau clare.

Îți aduci aminte de negocierile subtile pe care le purtam pentru a hotărî ținta, traseul următoarei noastre destinații? Era o confruntare a gusturilor, a imaginațiilor fiecăruia dintre noi care nu se potriveau totdeauna. Uneori dura prea mult spre a lua o hotărâre! Geografia noastră imaginară coincidea în bună parte, alegând drumuri pe care, din acel centru al lumii în care aveam impresia a ne găsi, le străbătuseră armate, bande de cruciați, caravane, poate chiar primii oameni smulgându-se din cavernele lor africane. Călătoria noastră era un joc aproape gratuit; în vreme ce oamenii istorici și preistorici alegeau pentru a trăi mai departe, a supraviețui, schimbau zarea prea îngustă și amenințătoare sub care se născuseră cu alta, însemnând speranță.

Arareori nu mergeam la Sud.

Din locul în care trăiam se ieșea numai prin pasuri, prin golurile montane. Părăseam primăvara-vara pentru a trece prin

ceață și pete de zăpadă zvârlite pe iarba ațoasă și palidă. Urma coborârea și, odată ce depășeam primele serpentine, apărea un soare nou, generos, a cărui putere, chiar pe coastele de munte, sălbatic, era întărită. Ca și cum panta ce privea spre Ecuator ar fi fost o oglindă în care își îndrepta săgețile și privirea zeul meridional, agresiv și creator. (Frigul, septentrionul te închircesc, te reduc la starea de spor, de biată urmă de viață care cată a dura; dar fierbințeala sudului te lasă întreg pentru a înfrunta persecuția lui Apollo.)

De acolo până la cetățile ilustre nu era decât un pas. Zeul agresiv, asasin în serie, nebun, ne deschidea palatele lui. Triste pentru țărănușii ce eram, veniți din satele văruite, de Paști. Ziduri grele de piatră virgină, tăiată în savante prisme, ca la Florența; cu melancolice arcade – aeriene – care închideau mistere, pasiuni nelegiuite îndărătul *logiilor*, în palatele de pe Canal Grande. O viață sobră, a acelor oameni bogați și puternici. Trebuia să ne imaginăm cum se lăsaseră ispitiți principii severi, un Lorenzo de' Medici, un Montefeltro, de frumusețe. Întotdeauna mi-am închipuit că sublimul a intrat mai întâi acolo, în locurile bogăției și puterii, ca pretext. Parveniții au trebuit să fie pervertiți, bigoții atrași perfid pe calea estetismului. Prin ce metamorfoză frumosul devine sacru, voluptatea nerușinată extaz? – martore ale prefacerii, madonele suferă ca pe o pedeapsă extazul. Erezia trece furiș spre ortodoxie. Idolatria se face dogmă ecleziastică: Occidentul.

...Trupurile se alungesc, cărnurile devin palide. Pe fețele pictate, dorința devine meditație, privirea se fixează asupra trupului crucificat, răsfrânge suferința sublimă, trezind plăcerea de-a o vedea, suferința, imaginația de-a o simți. Nespūsă, o undă de plăcere, de împărtășire tainică ne străbate, unește. Pașii noștri se urmează. Ca un ogar adulmecând urma vânatului găsești *scuola* unde s-au păstrat cartoanele lui Carpaccio târându-l după

tine pe vânătorul care se împiedică de pragul ușii... Privirea ta discerne, ca a unui ghid de meserie, firul legendei, eroii ei, minunea. Văzul se face poveste, vânătorul orb se vindecă miraculos, pricepe basmul, semnele ascunse; dincolo de ilustrație, moralitatea – sub aceasta, simbolul... aidoma se vor petrece lucrurile înconjurând biserica: catedrala din Trani, marmora: imn entuziast pe malul mării, „totdeauna reîncepute“; migdala (*mandorla*, vulva cosmică) deasupra intrării cu stângacele reprezentări romanice atinse de fiorul sacru – ai impresia, spui tu, că simplitatea e voită, transmite mai bine acea realitate de dincolo (sau te scutește de ispita frumosului pentru frumos).

...ne găsim acum în sala de muzică a castelului; patru muzicanți, îngeri coborâți din frescele lui Fra Angelico, execută o nespusă melodie lumească, dar e oare lumească? – ca și mai ieri, auzind acel *adagio* care se isprăvește lăsând în urmă emoția unei tăceri, șoptești numai pentru noi doi, ca o mărturisire, o impresie; trecutul imediat devine un trecut împărtășit, sunetele reapar înveșmântate în grația amintirii, distracția, gândurile care au rătăcit în timpul audiției la cine știe ce lucruri străine, impure, profane se adună prin șoapta ta în căușul contemplației; trecutul sunetelor primește, mulțumită exclamației tale discrete, o viață mai înaltă.

...vom urca, deasupra pronaosului, treptele spiralate, secrete ca o casă de nautil, spre capela arhanghelului Mihail, de unde, printr-o fereastră îngustă, ca printr-o lunetă, *loggia* pentru o smerită asistență de îngeri, privești nava cu piatra ei galbenă sau roșiatică, lumina coborând din îndepărtatele ferestre, trecând prin colonade ușoare. Aici, în capelă, ai impresia că te găsești în inima pietrei. Fără neobosita ta curiozitate nu am fi urcat acolo; nu am fi simțit cum este să fii, la un loc, miez și privire spre pădurea aerisită, ocrotită de coloane.

Impresiile erau răspunsuri la întrebări pe care nu știam a ni le pune. Erau întâlniri cu imagini din adâncuri, arhetipuri. Erau, pentru noi doi, căi prin care puteam să dăm glas dialogului. Pacific. Se întâlneau fapte ce puteau să-și vorbească, să se iubească. În acele momente, emoția mea erai tu; tu erai eul meu feminin în deplina lui înflorire. Eu puteam să tac, să nu fac nici un efort. Cel de-a te asculta? – nici acela, vocea ta mi se impunea.

Pe malul lacului Ghenizaret am ajuns după apusul soarelui. Fusese o zi lungă și obositoare. Ne-am culcat după o cină ușoară. Era o încăpere mică, sobră, în acel hotel de kibbutz. Am observat ferestruica, aproape inaccesibilă, spre tavan. Am stins, ne-am liniștit. Prin pătratul de noapte curgea o răsufare blândă și puternică. Am simțit-o amândoi. Venea, cu păreri de parfumuri, o iluzie persistentă. Intra odată cu el în cameră și negrul, în largi volute, o ceață deasă.

...îmbrățișați de acea întunecime adormirăm, aproape. Ca doi înotători ce înfruntă marea paralel, dar se îndepărtează mai apoi luați de curenți ușoare, diferite, intrarăm fiecare în visul lui – deși bănuiesc că respirațiile se sincronizau și cu ele, vag, visele.

Apoi veni lumina, cenușie. Odată cu ea se auzi prima pasăre – santinelă. Suna deșteptarea – îi răspunse un cor pe mii de voci, acordate și *crescendo*. Mă simțeam ridicat la cer, dar așa de liniștit, de increzător, încât nu încetai să dorm, deși auzeam. Cu tine, îmbarcați pe apele negre ale somnului.

La ora opt am văzut unde ne aflam, de pe pontonul bărcilor: apa calmă în peisajul de coline era grea ca o pastă, îngăduise lui Isus să meargă pe apă; vedeam cu ochii închipuirii, radiografic, sânul rodnic al lacului din care se zvârliseră în năvoade peștii, în număr dincolo de închipuire.

În sinagoga din Tiberiada se găsește un mozaic cu zeul Apollo pe un car. Monoteism, păgânătate; unire a neunibilului, ne-am spus, plini de entuziasm juvenil, gândind poate la altceva.

...tot ce era prea sensibil pentru a fi rostit între noi de-a dreptul trecea în impresii, exclamații, comparații, observații pline de miez. Un dialog intim. O tăcere duioasă ce se prefăcea în doctă vorbire.

Odată, am trecut Oceanul. Am ajuns după peripeții într-o insulă tropicală, mai mult morți de oboseală. Voisem să renunț la voiaj din pricina unei groaznice dureri de spinare, covârșit cum fusesem de cine știe ce greutateți închipuite. Mi-ai spus – să mergem totuși! Am ajuns în camera noastră (hotelul era cam vechi, balcoanele generoase dădeau spre plaje). Ne-am culcat, deși era în plină zi. În semisomnul ce m-a cuprins, am auzit un tril de nai. Aceeași melodie obsesivă, monotonă, triluri repetate la nesfârșit, niciodată identic, cu frenezie. Cântețul îmi spunea că un muzicant nebun, un nou Orfeu, exersa pe plaje, sub ferestrele noastre. Locuitorii africani cu humorul generos, imaginam, incapabil să cobor din pat pentru-a verifica prin văz ciudata reconstituire, tolerau exasperanta ocupație a străinului. Pe mine nu mă lăsa să dorm.

Mai târziu mi-ai explicat că „Orfeu“ era de fapt briza neconținută ce venea dinspre Caraibe: făcea să vibreze catargul de pe plajă cu multele lui sârme pentru pavilioane, uriaș instrument muzical instalat acolo pentru a-mi agrava rătăcirea.

Tu mă urmași în totul, numai în halucinații nu.

În schimb, am descoperit împreună, cum nu se putea mai limpede, puterea soarelui sub tropice, insolația după zece minute.

Am vizitat acvariul din N. Ne-am extaziat de un pește mic cât degetul care căra în gură, câte una, pietricele; cu ajutorul lor construia un fel de turn ce urma, presupuneam, a-l adăposti, ca să-și depună acolo icrele. Construcția fragilă, fără liant, se